

De zoönosestructuur: organisatie en verantwoordelijkheden

23 september 2020

Het wettelijke kader voor de infectieziektebestrijding ter bescherming van de volksgezondheid is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid (Wpg). Hiervoor is de minister van VWS beleidsverantwoordelijk. Dit is uitgewerkt in een structuur voor het bestrijden van humane infectieziekten bij het ministerie van VWS. Maatregelen ten aanzien van besmettelijke dierziekten kunnen worden genomen op grond van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd). Hiervoor is de minister van LNV beleidsverantwoordelijk. Het ministerie van LNV heeft een eigen structuur voor het bestrijden van besmettelijke dierziekten. Beide structuren zijn robuust, opschaalbaar bij een crisis en dragen bij aan een effectieve bestrijding van infectieziekten zowel bij mens als bij dieren.

Naar aanleiding van de evaluatie van de Q-koortsuitbraak is besloten de advisering rondom zoönosen parallel te trekken aan de reeds bestaande structuur van het Outbreak Managementteam (OMT) en het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg (BAO). Dat betekent dat bij een uitbraak van een zoönose (zoals nu aannemelijk is wat betreft de overdracht van SARS-CoV-2 van nertsen naar een persoon) de twee bestaande structuren moeten samenkomen waarbij sprake is van een OMT-Zoönosen (OMT-Z) en een BAO-Zoönosen (BAO-Z).

De zoönosestructuur

Binnen de zoönosenstructuur vindt samenwerking en communicatie plaats tussen de verschillende veterinaire en humane organisaties om bovenstaande doelstelling te bereiken. Signalen kunnen vanuit verschillende bronnen afkomstig zijn. In het signaleringsoverleg zoönosen (SO-Z Signaleringsoverleg zoönosen) beoordelen deskundigen uit zowel de humane als de veterinaire sector op gestructureerde wijze regionale, landelijke en internationale signalen van mogelijk zoönotische aard afkomstig uit verschillende sectoren en dierreservoirs. In het SO-Z wordt beoordeeld of er naar aanleiding van de signalen vervolgstappen noodzakelijk zijn. Vervolgstappen in de beoordeling vinden afhankelijk van de ernst van het signaal plaats in: Responsteam zoönosen (RT-Z Responsteam zoönosen), Outbreak managementteam zoönosen (OMT-Z Outbreak managementteam zoönosen) of Deskundigenberaad zoönosen (DB-Z Deskundigenberaad zoönosen). In geval van door het OMT-Z geadviseerde maatregelen, beoordeelt het Bestuurlijk Afstemmingsoverleg Zoönosen (BAO-Z) deze op bestuurlijke haalbaarheid en wenselijkheid. Deze publiek bestuurlijke partners stellen een advies op aan de bewindslieden van VWS en LNV.

Interdepartementale organisatie

Na opschaling van beide departementen vanwege de uitbraak van een zoönose heeft de DG Volksgezondheid van VWS in de zoönosenstructuur de leiding. Het uitgangspunt bij opschaling van beide ministeries vanwege de uitbraak van een zoönose is samenwerken in een gezamenlijke crisisorganisatie. De gezamenlijke crisisorganisatie omvat alle benodigde voorzieningen en faciliteiten en bestaat uit betrokken medewerkers van VWS en LNV. De DG Volksgezondheid (DGV) stelt in overleg met DG-Agr het Gezamenlijk Beleidsteam (GBT) in. De DGV is voorzitter van de gezamenlijke crisisorganisatie. Het GBT vraagt het OMT-Z om advies. In het OMT-Z zitten, naast de reguliere OMT deelnemers, ook veterinaire experts.

BAO-Z

DGV van het ministerie van VWS roept in samenspraak met de DG Agro van het ministerie van LNV het BAO-Z in. In het BAO-Z zitten naast de reguliere deelnemers ook deelnemers van de veterinaire kant en diverse bestuurlijke partners (de Veiligheidsregio, Vereniging Nederlandse Gemeenten, GGD en de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd). In het geval van SARS-CoV-2 bij nertsen nemen aan de vergadering ook deel vertegenwoordigers van de nertsensector (Nederlandse Federatie van Edelpelsdierenhouders en LTO) en een aantal andere belangenorganisaties (de Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde, het Collectief Praktiserende Dierenartsen en de Dierenbescherming). De sectorpartijen zijn alleen tijdens het eerste deel van het BAO-Z aanwezig, geven dan hun mening over het OMT-Z advies en zijn niet bij de besluitvorming aanwezig.

De taak van het BAO-Z is om bij een (mogelijke) uitbraak of crisis de door het OMT-Z geadviseerde maatregelen te beoordelen op politiek-bestuurlijke haalbaarheid en wenselijkheid. Het BAO-Z

maakt een BAO-Z advies en legt dit voor aan de ministers van VWS en LNV. Beide bewindspersonen besluiten mede op basis van het OMT-Z en BAO-Z advies. In dit BAO-Z is, zoals gezegd, een belangrijke rol weggelegd voor de voorzitters van de betrokken veiligheidsregio's.

Rollen en verantwoordelijkheden

In de zoönosestructuur nemen de bewindspersonen van VWS en LNV dus gezamenlijk de besluiten vanuit de eigen verantwoordelijkheid, waarbij het volksgezondheidsbelang ook hier leidend is. Deze besluiten kunnen zowel maatregelen ter bescherming van de volksgezondheid als de diergezondheid betreffen.

In dit geval met betrekking tot het COVID-19 virus en nertsen ligt de verantwoordelijkheid van de minister van VWS bij de volksgezondheid en de verantwoordelijkheid van de minister van LNV bij de diergezondheid en de nertsensector.

De afspraken over de samenwerking en communicatie op regionaal niveau zijn in een samenwerkingsprotocol tussen NVWA, GD, GGD en RIVM/CIb vastgelegd. De NVWA is wettelijk verplicht de burgemeester schriftelijk op de hoogte te stellen van verdenkingen en bewezen besmettingen van meldings- en bestrijdingsplichtige besmettelijke dierziekten (bijvoorbeeld Q-koorts) in zijn gemeente. Ook het intrekken van de verdacht- dan wel de besmetstatus van de dieren (meestal een veehouderijbedrijf) wordt schriftelijk medegedeeld. Daarnaast zal de NVWA de GGD van de betreffende gemeente de relevante brieven (verdacht, besmet, verdacht-af en besmet-af) ter informatie in afschrift per e-mail toesturen en in bijzondere situaties telefonisch contact opnemen. De NVWA informeert de burgemeester van de gemeente waar de uitbraak zich heeft voorgedaan. VWS informeert de GGD, de Veiligheidsregio, de IGJ. VWS stuurt kort na afloop van het BAO-Z het verslag van het OMT-Z naar de Tweede Kamer. Het verslag, de kamerbief en het persbericht wordt naar de regionale partners gestuurd.